

JERÔME VAN DONGEN, bijzonder lector interprofessionele samenwerking in de wijk, Zuyd-Hogeschool en MIK en PIW groep, mail: jerome.vandongen@zuyd.nl

NARDIE FANCHAMPS, Assistant Professor, Open Universiteit Nederland – faculteit Onderwijswetenschappen, afdeling Technology Enhanced Learning Innovations – nardie.fanchamps@ou.nl

TRYNKE KEUNING, associate lector 'interprofessioneel samenwerken' bij het Kennis- en Innovatiecentrum Hogeschool KPZ, t.keuning@kpz.nl

In het basisonderwijs zien we steeds meer professionals van verschillende disciplines die samenwerken rondom het kind. Als schoolleider heb je een rol in het initiëren en optimaliseren en soms ook stopzetten van deze interprofessionele samenwerking. De reflectietool 'interprofessioneel samenwerken' biedt handreikingen voor een gezamenlijke reflectie op de processen 'boven' en 'onder de waterspiegel'. Daarmee zijn concrete vervolgacties te bepalen die zijn gericht op het optimaliseren van de interprofessionele samenwerking rondom het kind.

REFLECTIETOOL INTERPROFESSIONELE SAMENWERKING RONDOM HET KIND

REFLECTEREN OP INTERPROFESSIONELE SAMENWERKING

Binnen steeds meer basisscholen wordt interprofessioneel samengewerkt om de ontwikkeling van kinderen zo optimaal mogelijk te laten verlopen. Onder interprofessioneel samenwerken verstaan we de samenwerking tussen professionals van verschillende disciplines en met verschillende achtergronden - maar zeker ook de ouders - die vanuit complementariteit samenwerken en elk vanuit hun expertise bijdrage aan het realiseren van een pedagogische basis (van Dongen en Fanchamps, 2021). Dat kan gericht zijn op een Integraal Kind Centrum (IKC) waarbij pedagogisch medewerkers, intern begeleider en leerkrachten samen met andere betrokkenen een rijke (school)dag voor kinderen verzorgen; of rondom kinderen met specifieke leer- en onderwijsbehoeften waar zorgprofessionals uit andere disciplines zoals een orthopedagoog, logopedist, gedragswetenschapper en anderen gezamenlijk een (behandel)plan opstellen en uitvoeren voor een kind. De mate en intensiteit waarin wordt samengewerkt en de efficiëntie van deze samenwerking verschilt per samenwerkingsverband (van Dongen en Fanchamps, 2021;

Verheijen-Tiemstra et al, 2020). Daarbij is er niet één juiste manier van samenwerken, maar kent deze meerdere gradaties en verschijningsvormen afgestemd op de behoeften van het kind en de specifieke organisatiecontext. Een dergelijke interprofessionele samenwerking komt echter niet altijd vanzelfsprekend tot stand en en/of verloopt niet altijd vlekkeloos. Zeker niet als interne en externe professionals elkaar en elkaars cultuur nog niet goed kennen.

INITIËREN, BORGEN EN VERSTERKEN

Als schoolleider heb je niet alleen een rol bij het initiëren van een interprofessionele samenwerking (denk aan: verschillende partijen bij elkaar brengen), maar ook in het borgen, versterken en soms ook stopzetten van de samenwerking wanneer bijvoorbeeld een samenwerking niets oplevert. De reflectietool 'Interprofessionele Samenwerking voor het domein Kind en Educatie' is door onderzoekers en Mbo en Hbo-opleiders op het gebied van interprofessioneel samenwerken in het domein Kind en Educatie ontwikkeld om schoolleiders hierbij te ondersteunen. De tool kan een faciliterend en ondersteunend hulpmiddel zijn om samenwerking te initiëren en om gezamenlijk het effect en rendement van de samenwerking met mogelijke vervolgacties te bepalen.

BELANG VAN REFLECTIE

Uit onderzoek in het domein zorg en welzijn weten we dat reflecteren op interprofessionele samenwerking van groot belang is voor het versterken en verduurzamen van samenwerkingsverbanden (Van Dongen, 2017). Reflecteren op samenwerking kan bijvoorbeeld helpen bij het identificeren en signaleren van ontwikkelpunten, herkennen van niet-effectieve interactiepatronen, creëren van draagvlak en bewerkstelligen van eigenaarschap en rolverduidelijking. Daarnaast kan het optimaliseren van interprofessionele samenwerking een belangrijke

ZELF AAN DE SLAG MET DE REFLECTIETOOL?

Download dan gratis de reflectietool en bijhorende handleiding via: www.interprofessioneelsamenwerken.nl of <https://www.kindeneducatie.nl>

Beluister ook de podcast waarin Nardie Fanchamps en Wijnand Kieft in gesprek gaan over de ontwikkeling en toepassing van de tool. Deze podcast is te vinden op <https://mik-piwgroepodcasts.buzzsprout.com> of www.kindeneducatie.nl

Heeft u vragen, behoefte aan (proces)begeleiding bij de toepassing van de tool, of waardevolle feedback, stuur dan een mailtje naar jerome.vandongen@zuyd.nl

bijdrage leveren aan zowel effectieve inzetbaarheid, vergroten van het leervermogen alsook het verhogen van het werkplezier van professionals. Van Dongen en Goossens (2018) ontwikkelden in het domein zorg en welzijn - op basis van het door Goossens ontwikkelde model voor Integrale Procesbegeleiding van Groepen (IPG) - een reflectietool waarmee teams door middel van een aantal thema's en bijhorende reflectievragen kunnen reflecteren op hun samenwerking. Deze reflectietool legt de nadruk op het groepsdynamische proces; dat wil zeggen

geïnterviewd over hun bevindingen en ervaringen met betrekking tot de meerwaarde, toepassing en hanteerbaarheid van de tool. Op basis van deze bevindingen hebben de studenten verdere aanbevelingen en aanpassing van de tool doorgevoerd, resulterend in een definitieve versie.

EEN INTERPROFESSIONELE SAMENWERKING KOMT NIET ALTIJD VANZELFSPREKEND TOT STAND

dat er expliciet aandacht is voor processen die zich in een groep afspelen en de invloed van onderdelen zoals context, leiderschap, en communicatie op deze groepsprocessen. De tool is waardevol gebleken voor het reflecteren op interprofessionele samenwerking in het zorgdomein. Het stimuleren van reflectie moet er daarbij voor zorgen dat verschillende disciplines minder langs elkaar heen werken, waardoor professionals elkaars beroep en werkcultuur beter leren kennen en vanuit deze complementariteit nog beter in staat zijn om samen te werken.

ONTWIKKELING REFLECTIETOOL

De reeds bestaande reflectietool is met behulp van onderzoekers en opleiders afkomstig uit het domein Kind en Educatie (po, mbo en hbo) en gespecialiseerd in interprofessioneel samenwerken doorvertaald en verder geoptimaliseerd, zodat deze beter toepasbaar is binnen het domein Kind en Educatie. Vervolgens is de tool door zes afstudeerders van de opleidingen fysiotherapie en ergotherapie van Zuyd-Hogeschool in vijf verschillende kindcentra uitgeprobeerd om de mogelijkheden en het gebruik aan te tonen. Tijdens deze proefimplementatie is er door de aanwezige professionals aan de hand van de tool hardop gereflecteerd op de samenwerking en zijn deelnemers geobserveerd. Na afloop zijn alle deelnemers individueel

VIJF ONDERDELEN

De toepassing van de reflectietool maakt het mogelijk om te reflecteren op vijf verschillende onderdelen van interprofessionele samenwerking. Deze vijf onderdelen geven ook handvaten voor als professionals nog nauwelijks met elkaar samenwerken maar je hier een start mee wilt maken. Bij het initiëren van interprofessionele samenwerking kunnen de onderdelen helpen bij het zetten van de juiste stappen om interprofessioneel samenwerken vorm te geven.

Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen onderdelen die direct zichtbaar zijn 'boven de waterspiegel' (o.a. 'Wie werken er samen? Wat willen we samen voor het kind? Hoe werken we samen?'), en aspecten die minder makkelijk zichtbaar zijn en vaker plaatsvinden 'onder de waterspiegel' (o.a. 'Wie ben ik in de samenwerking? Hoe gaan we met elkaar om? Hoe vinden we elkaar?'). In de tool zelf (zie figuur 1) wordt dit onderscheid zichtbaar door middel van de blauwe watergolf.

STAPPENMODEL

Om ervoor te zorgen dat de toepassing van de reflectietool voor interprofessionele samenwerking niet blijft bij alleen het constateren van verbeterpunten, maar ook concrete verbeteracties oplevert, adviseren de ontwikkelaars van de reflectietool om te werken volgens het onderstaande 4-C stappenmodel. Dit om startend vanuit de eigen, individuele perceptie de reflectie rond te maken. Deelnemers beginnen in stap 1 met een persoonlijke zelfreflectie waarin ze hun eigen constateringen inventariseren, om deze vervolgens via stap 2 t/m 4 gezamenlijk met anderen te concretiseren.

1. Wat constateer ik?
2. Welke conclusies trekken we hieruit?
3. Wat heeft dit voor consequenties?
4. Welke concrete acties zetten we uit?

In de handleiding zijn deze reflectiestappen nader toegelicht. ►

EERSTE BEVINDINGEN

De reflectietool is inmiddels toegepast op verschillende plekken waar rondom kindontwikkeling interprofessioneel wordt samengewerkt. Dit zowel binnen IKC's als in interprofessionele leerteams waar studenten van mbo- en hbo-opleidingen samenwerken aan complexe vraagstukken. In alle contexten geven participanten aan dat de tool een handig middel is om reflectie vorm te geven en professionals bewust te maken van een interprofessionele optimalisatie. Op gestructureerde wijze worden vanuit integraliteit verschillende factoren die van invloed zijn op de samenwerking aangepakt. Deelnemers merken op dat het niet alleen een geschikte tool is voor interprofessionele samenwerking, maar dat de tool ook een meerwaarde heeft voor de algehele samenwerking en het optimaliseren van uitwisselingsprocessen binnen teams. Ook voor beginnende teams blijkt de tool van meerwaarde om gewenste contouren van een samenwerkingsverband te schetsen. De reflectietool is derhalve breed inzetbaar en biedt structuur en houvast voor overleg. Wel wordt aangegeven dat het prettig is als er een gespreksleider bij aanwezig is, die gezamenlijk met deelnemers de stappen doorloopt zodat het niet alleen bij reflecteren blijft, maar dat ook concrete vervolgacties worden uitgezet. Daarnaast wordt het collegiaal overleg gestimuleerd, waardoor het onderlinge samenwerkingsproces verbetert, professionals zich beter kunnen inleven in elkaars discipline en de onderlinge communicatie kan worden geoptimaliseerd. Als schoolleider biedt de tool derhalve een interessante mogelijkheid om vormen van interprofessionele samenwerkingsverbanden rondom het kind mogelijk te maken.

LITERATUURLIJST

- Kruijer, J., & Studulski, F. (2019). De toekomst van het IKC. https://www.sardes.nl/path/toimg.php?id=3189&image=whitepaper_de_toekomst_van_het_ikc_22052019.pdf
- Van der Star, A. (2019). *Over het schoolhek heen. Interdisciplinair samenwerken: ontwikkelkansen voor professionals en leerlingen*. Pica.
- Van Dongen, J. J. J. (2017). *Interprofessional collaboration in primary care teams: development and evaluation of a multifaceted programme to enhance patient-centredness and efficiency* (Doctoral dissertation, Maastricht University).
- Van Dongen, J.J.J. & Fanchamps, L.J.A. (2021). *Optimale ontwikkeling van het kind centraal. Interprofessionele samenwerking*. JSW. 32-35(9)
- Verheijen-Tiemstra, M. R. E., Ros, A. A., & Vermeulen, M. J. M. (2020). *Werelden van verschil: aard en intensiteit van interprofessionele samenwerking tussen basisonderwijs en kinderopvang*. Pedagogische Studiën. 97(1).

Samengevat biedt de reflectietool handvatten om interprofessionele samenwerking tussen professionals rondom het kind op een passende en efficiënte manier vorm te geven, waarbij er korte lijntjes zijn tussen professionals, overleggen gestructureerd en doelgericht zijn, iedere professional zich gewaardeerd voelt en uiteindelijk de opbrengsten voor het kind zo optimaal mogelijk zijn. BSM
